

Spojená katolícka škola, Farská 19, Nitra
Gymnázium sv. Cyrila a Metoda

KAROL ŽÁK

ŠPECIÁLNA ETIKA

Interný študijný materiál pre predmet
KREŠŤANSKÁ ETIKA

NITRA 2018

O B S A H

Úvod	3
1. Jas pravdy	4
2. Ekologická etika	6
3. Tanatológia	8
4. Eutanázia	10
5. Samovražda	12
6. Genetické zásahy, klonovanie	14
7. Transplantácie orgánov	16
8. Umelé oplodnenie	18
9. Sterilizácia a kastrácia	20
10. AIDS	22
11. Homosexualita	24
12. Rodová rovnosť	28
13. Biomedicínske pokusy	30
14. Alternatívna medicína	32
Použitá a odporúčaná literatúra	39

Ú v o d

„Veda a technika sú cennými pomocníkmi, ak sú postavené do služieb človeka a ak podporujú jeho všestranný rozvoj pre všeobecné dobro. Nemôžu však samy od seba vysvetliť zmysel ľudského bytia a pokroku. Sú určené pre človeka, ved' on im dal vzniknúť a rozvíjať sa. Svoje ciele a vedomie vlastných hraníc potom čerpajú z ľudskej osoby a jej mravných hodnôt.“

(Donum vitae, 1)

Nevídaný rozvoj vedy a techniky na konci 20. storočia priniesol človeku na jednej strane obrovské možnosti a realizáciu mnohých doposiaľ nepoznaných snov, no na druhej strane i veľmi vážne problémy a ohrozenia. Nie všetko, čo je technicky možné, je i mravne dovolené. Ak totiž ide o človeka, k aspektu vedeckému a technickému treba nevyhnutne pričleniť i aspekt etický a morálny.

Mnohé parlamenty a vlády v rôznych častiach sveta rokujú v súčasnosti o problematike potratov, eutanázie, umelého oplodnenia, genetických zásahov či klonovania, o využití ľudských embryí na biomedicínske pokusy, registrovaných partnerstvách homosexuálov a podobne. Akoby ľudstvo zabudlo, že existuje i Boží zákon, ktorý jednoznačne chráni ľudský život od jeho počatia až po prirodzenú smrť, ktorý prikazuje rešpektovať ľudskú dôstojnosť každého človeka, ktorý nevidí rozdiel v hodnote mladého či starého, zdravého či chorého, bohatého či chudobného človeka. A súčasne hovorí, že žiadny človek ani parlament nemá právo meniť tieto ustanovenia, rozhodovať o živote či smrti iných a upierať im základné práva.

Žijeme v dobe, kedy sa verejne vyhlasuje zlo za dobro, kedy sa siahnutie na život nevinného dieťaťa považuje za základné právo ženy – matky, kedy si jeden človek privileguje predĺžiť svoj život na úkor vraždy iného.

Liberálna a konzumná propaganda proti životu formuje názory stále viacerých ľudí a mladý človek sa často nevie orientovať, nevie, kde nájsť skutočnú pravdu. Pre nás kresťanov sú záväzné stanoviská Cirkvi, ktorá vydáva k aktuálnym etickým problémom jednoznačné stanoviská v duchu katolíckej viery a morálky. Na úrovni univerzálnej miestnej Cirkvi sú zriadené bioetické komisie zložené nielen z teológov ale i špičkových odborníkov z oblasti prírodných a spoločenských vied. Ich stanoviská neobsahujú iba zákazy či dovoľenia, ale i jasné vedecké argumenty pochopiteľné pre každého, kto ich chce pochopiť a prijať.

Cieľom tohto tematického celku je sprostredkovať študentom skutočnú pravdu o etických problémoch súčasnej spoločnosti, vytvoriť priestor pre diskusiu a vzbudiť záujem o hlbšie štúdium v tejto oblasti.

Prosme spoločne o dary Ducha Svätého, aby sme mali otvorené srdce pre pochopenie pravdy a ak ju prijmeme, aby sme ju dokázali odvážne šíriť všade tam, kam nás Boh posielal...

1. Jas pravdy

„ Človek je ustavične pokúšaný, aby svoj zrak odvracal od živého a pravého Boha a zamieraval ho na modly, zamieňajúce Božiu pravdu za lož. Tým sa znižuje jeho schopnosť poznať pravdu a oslabuje sa vôľa podrobiť sa jej. A tak, podliehajúc relativizmu a skepticizmu vyhľadáva človek klamnú slobodu mimo vlastnej pravdy.“

(*Veritatis splendor, 1*)

Jednou z dôležitých úloh katolíckej Cirkvi bolo vždy predkladať ľuďom učenie o mravnosti týkajúce sa rôznych oblastí života. Preto najmä v posledných dvoch storočiach pápeži v spojení s biskupmi v mene Ježiša Krista vydávali mnohé dokumenty zaoberajúce sa morálnym aspektom ľudskej sexuality, rodiny, sociálneho, hospodárskeho a politického života.

V súčasnosti sa žiaľ i vo vnútri Cirkvi začali šíriť mnohé pochybnosti a námietky išpirované rôznymi myšlienkovými prúdmi, ktoré vážne deformujú niektoré základné pravdy katolíckej náuky. Preto **pápež Ján Pavol II. vydal v roku 1993 encykliku Veritatis splendor** (Jas pravdy) o základných otázkach cirkevnej náuky o mravnosti. Na poklade evanjeliového textu o bohatom mladíkovi pápež hľadá odpoveď na kľúčovú otázku celej encykliky:

„**Učiteľ, čo mám robiť, aby som mal večný život?**“ (Mt 19, 16)

Ktoré sú tie vážne deformácie dnešnej doby?

- **Zlo sa vyhlasuje za dobro**, pravda za lož a naopak
Potrat, eutanázia, homosexuálne manželstvá sa považujú za základné ľudské práva.
- Človek si osobuje právo **rozhodovať** o tom, **čo je dobré a čo zlé**.
Boží zákon a učenie Cirkvi sa považuje iba za „poradný hlas“ – človek sa má rozhodovať iba podľa svojo svedomia. Takéto rozhodnutie je vždy subjektívne i objektívne dobré (situacionizmus).
- **Sloboda** človeka sa chápe ako **právo robiť si, čo sa mu zachce**, nezriedka bez ohľadu na iných.
Zabúda sa na skutočnosť, že pravá sloboda je vždy nerozlučne spojená s pravdou a zodpovednosťou.
- Vedome sa ignoruje **podstatný rozdiel medzi človekom a zvierat'om**, oddeľuje sa mravné konanie od požiadaviek tela.
Cieľom je ospravedlniť neviazaný sexuálny život a praktický hedonizmus. Telo a duša však u človeka tvoria jednotu, ktorú nemožno oddeliť. Nedá sa súčasne „žiť podľa tela i podľa ducha“ (poriadok ľudskej prirodzenosti).
- Prirodzený zákon nie je nemenný, ale môže sa prispôbovať potrebám človeka - **etický relativizmus**.
Preto sa množia požiadavky na pápeža, aby povolil potraty, eutanáziu, antikoncepciu, rozvody či homosexuálne manželstvá.

- Človek, ktorý sa raz **zásadne rozhodne pre Boha**, už nemôže spáchať smrteľný hriech.
Žiadne konanie už nemôže zmeniť jeho pôvodnú orientáciu na Boha.
- Je možné konať zlo, aby z neho nakoniec vzišlo dobro - **účel svätí prostriedky**.
Je to v rozpore s učením Cirkvi – existujú totiž i zásadne nedovolené samy osebe zlé skutky, nezávisle od okolností (napr. potrat, eutanázia, genocída, týranie ľudí, otroctvo, psychické trýznenie...)

S mnohými z týchto názorov sme sa už v priebehu kresťanskej etiky v rôznych súvislostiach stretli. Ďalšie si ozrejníme na seminári, ktorého náplňou sú vybrané problémy špeciálnej etiky.

2. Ekologická etika

„Človek ovládaný túžbou viac mať a užívať ako byť a rozvíjať sa, prehnane a nezriadené spotrebúva bohatstvo zeme, ako i samého života. Nerozumné ničenie prírodného prostredia má koreň vo veľmi rozšírenom antropologickom omyle dnešných čias. Človek, ktorý odkrýva svoju schopnosť, že vlastnou prácou môže meniť a v určitom zmysle „tvoriť“ svet, zabúda, že sa to deje vždy a základe pôvodného darovania stvorených vecí zo strany Boha... Namiesto toho, aby splnil svoju úlohu spolupracovníka Boha na diele stvorenia, stavia sa človek na jeho miesto, a tým vyvoláva naostatok vzburu prírody, ktorú skôr tyranizuje ako spravuje.“

(*Centesimus annus*, 37)

Rozvoj vedy a techniky 20. storočia priniesol človeku popri mnohých pozitívach i vážne ohrozenie životného prostredia. Takmer denne počúvame alarmujúce informácie o znečistení vôd a ovzdušia, ozónovej diere, vyhynutých rastlinných a živočíšnych druhoch, potravinách ohrozujúcich zdravie a mnohých iných. Ľudstvo si postupne uvedomuje vážnosť situácie a hľadá príčiny a východiská. Ako huby o daždi po celom svete vznikajú rôzne inštitúcie zamerané na ochranu prírody a rozličné ekologické iniciatívy snažiace sa o zachovanie prírodného bohatstva a zabránenie ďalšej devastácie.

Ani katolícka Cirkev nezostáva mimo tohto úsilia. Už takmer sto rokov sa ústami pápežov, biskupov a kňazov, ale i kresťanských odborníkov a vedcov vyjadruje proti bezohľadnému ničeniu prírody. Základom sú tri **východiská**:

- Celá stvorená príroda je síce antropocentrická – má slúžiť človeku, on si ju má podmaniť a vládnuť nad ňou (Gn 1, 28), ale jej **tvorcom a vlastníkom zostáva Boh**. Človek je iba dočasným správcou, ktorý sa bude raz Bohu zodpovedať za svoje konanie.
- Vo vzťahu k prírode je človek viazaný nielen fyzikálnymi a biologickými zákonmi, ale i **morálnym zákonom**.
- Negatívne pôsobenie človeka na prírodu nie je súčasťou Božieho plánu. Je dôsledkom **ľudského egoizmu**, ktorý má pôvod v **hriechu**.

Správny vzťah kresťana k prírode by mal byť založený na troch skutočnostiach:

- **Láska k prírode** – človek má milovať Boha i všetko, čo stvoril. Žiarivým príkladom lásky k prírode bol sv. František z Assisi, ktorý považoval za bratov a sestry všetky stvorené veci – slnko, mesiac, zem, vodu, rastliny i zvieratá – a za všetky velebil Boha.
- **Úcta k prírode** – príroda a každé stvorenie má svoju vnútornú hodnotu už iba preto, že sú stvorené Bohom a teda hodné úcty človeka.
- **Miernosť a sebaobmedzenie** – človek má využívať prírodu rozumne a ohľaduplne, obmedziť na minimum možné riziká. Musí cítiť a rešpektovať tie ciele prírody, ktoré zodpovedajú vôli a zámerom Stvoriteľa.

Na základe uvedených skutočností a východísk možno formulovať tieto konkrétne **zásady kresťanskej ekologickej etiky**:

- Ekológia je v prvom rade **záležitosťou etiky**, až potom biológie, chémie či geografie.
- **Zodpovedné využívanie prírodných zdrojov** – vody, vzduchu, ropy, uhlia, plynu, lesov... Človek má využívať z prírody iba to, čo potrebuje a v takej miere, aká je nevyhnutná. Musí pamätať i na ďalšie generácie, aby sa obnoviteľné zdroje nespotrebovali skôr, než ich možno nahradiť.
- **Podriadenie techniky všeobecnému blahu stvorenstva** – nie nepriateľstvo voči technike ale voči ľudskému egoizmu. Človek naopak musí využiť všetky technické možnosti na ochranu životného prostredia (čističky vôd, filtre exhalátov, ekologické kritériá pri výbere zariadení...)
- **Obmedzenie spotreby** – v civilizovaných krajinách z roka na rok rastie spotreba vody, elektriny, plynu, pohonných hmôt na obyvateľa, produkuje sa stále viac odpadu, plytvá sa potravinami – pritom množstvo ľudí na druhom konci sveta nemá základné potreby a zomiera od hladu. Je nutné zmeniť myslenie ľudí, obmedziť osobnú spotrebu a prejavovať solidaritu s núdznymi.
- **Starostlivosť o zvieratá** ako živočíšne druhy ale i jedincov. Nerozvážne a bezohľadné vyhubenie živočíšneho druhu je nemorálne. Neplatí to však pri regulovaní obmedzenia premnožených škodcov. Zvieratá je možné skrotiť, využívať na prácu, odievanie i obživu – ale nie trýzniť! **Zvieratá sú podstatne odlišné od človeka**, preto nemôžu mať vlastné práva ani slobodu v takom zmysle ako človek! Veľká deformácia súčasnosti: Domáce zvieratá žijú v prepychu, kým inde deti zomierajú od hladu.
- **Účinná ochrana** životného prostredia – možno ju zabezpečiť viacerými spôsobmi:
 - vhodné **zákony, predpisy, ale i pokuty a sankcie** za ich porušenie,
 - **ignorácia porušovateľa** ekologických zákonov spotrebiteľmi (nekupovanie ich výrobkov),
 - **chránené územia**, prírodné výtvyry (národné parky, chránené krajinné oblasti, rezervácie),
 - vedomie osobnej **zodpovednosti, výchova, disciplína** (v rodine, škole, osveta),
 - **ekologické iniciatívy** – profesionálne i dobrovoľné, ich úlohou je upozorňovať ľudí na problémy životného prostredia, zákonnými a demokratickými prostriedkami bojovať proti porušovateľom ekologických zákonov, výchovou a osvetou meniť myslenie ľudí a ich zodpovednosť za prírodu.

V súvislosti s ekologickými iniciatívami treba poukázať na **možnosť ich zneužívania** na iné ciele:

- **zbožšťovanie prírody** (planéty, vrchy, more, stromy...) v duchu rôznych novopohanských kultov (kult Matky Zeme),
- **šírenie filozofie New Age** – vylúčenie Boha ako stvoriteľa a pána prírody a povýšenie človeka na jeho miesto,
- **stieranie podstatného rozdielu medzi zvierat'om a človekom** (Sloboda zvierat),
- **degradovanie človeka iba na súčasť prírody**, vyššieho živočicha (cieľom je zdôvodniť potraty, eutanáziu, neviazaný sex, nerešpektovanie dôstojnosti človeka).

3. Tanatológia

„Netreba však bez vážneho dôvodu zbavovať zomierajúceho vedomia – tvárou v tvár blížiacej sa smrti ľudia majú byť schopní splniť si svoje morálne a rodinné zväzky, najmä majú mať možnosť pripraviť sa priplnom vedomí na konečné stretnutie s Bohom.“

(*Evangelium vitae, 65*)

Tanatológia (z gréckeho slova thanatos – smrť) je náuka o príčinách a príznakoch smrti, o zomieraní človeka. Všetci vieme, že raz musíme zomrieť, a predsa sa radšej myšlienkami na smrť nezaobráame. Odchod z tohto sveta však tvorí reálnu súčasť života a keďže ide o človeka, má svoj **morálny a etický rozmer**.

Ako sa pozeráme na otázku smrti?

- Je to iste **jedna z najťažších otázok** života, často spojená s utrpením, strachom a neistotou z budúcnosti.
- Často býva **tabuizovaná** – nehovorí s o nej, akosi nám nezapadá do radostného a šťastného života.
- A predsa je **klúčovou pre osud každého človeka**. Veď od okamihu smrti závisí celá jeho večnosť.

Keby sme sa spýtali ľudí, ako by chceli zomrieť, väčšina by si asi priala rýchlu smrť bez utrpenia. Je však takáto smrť pre človeka skutočne to najlepšie riešenie? Pozrime sa na priebeh zomierania nielen z hľadiska tela, ale i psychiky a duše. Odborníci popisujú tri **základné druhy zomierania**:

- **pomaly, s veľkým, často až neznesiteľným utrpením, pri plnom vedomí** (dlhodobé ochorenia). Človek znáša utrpenie, ktoré nezriedka mení jeho životné postoje a hodnotový systém, privádza k Bohu. Uvedomuje si svoj stav a má dost' času pripraviť sa.
- **pomaly, bez veľkého utrpenia, bez uvedomovania si svojho stavu** (demencia v starobe, poruchy mozgu). Takýto človek netrpí, je skôr záťažou pre svoje okolie. Keďže si neuvedomuje úplne svoje polozenie, nie je schopný sa na smrť zodpovedne pripraviť.
- **náhle, nečakane** (úraz, nehoda, infarkt). Zastihne človeka zdravého, v plnej aktivite, ktorý na smrť vôbec nemyslí. Po duchovnej stránke je často úplne nepripravený.

Psychológovia rozoznávajú štyri základné **postoje človeka k umieraniu**:

- **vyrovnaný človek so silnou živou vierou** – berie smrť ako prechod do nového života, spoločenstva s Bohom. Zomiera pokojne, nezriedka sám potešuje a povzbudzuje ľud okolo seba.
- **ľahostajný človek bez strachu** – apatický prístup, odovzdanosť osudu,

- **človek s pevnou nádejou na uzdravenie, brániaci sa smrti** – bojuje o svoj život do poslednej chvíle,
- **zúfalý človek, plný bezmocnosti** – častý prípad u ľudí, ktorí celý život odmietali Boha či proti nemu bojovali.

Málokto zomiera úplne osamotený. Väčšinou žijeme v spoločenstve ľudí, ktorí sú okolo nás i v týchto ťažkých chvíľach. Aké sú **etické zásady správania** sa okolia k zomierajúcemu?

- **Neutajovať do poslednej chvíle blížiacu sa smrť**. Je potrebné dať si včas do poriadku nielen majetok ale hlavne dušu, pripraviť zomierajúceho na prijatie sviatosti chorých. Tzv. milosrdná lož lekárov či príbuzných môže človeka pripraviť o celú večnosť.
- **V rodinách netabuizovať otázky smrti**. Odchod milovaného člena rodiny je záležitosťou všetkých. V tomto duchu je treba vychovávať od malička aj deti.
- **Pomáhať zomierajúcemu prekonať strach a úzkosť**, snažiť sa zachovať ho pri vedomí. Takmer každý človek pociťuje v okamihu smrti úzkosť a strach – potrebuje blízkosť milovanej osoby, povzbudenie, prejavy lásky.
- **Modliť sa za zomierajúceho** alebo spolu s ním, prosby o Božiu pomoc a posilu pri prechode do večnosti.
- Podľa možnosti **dovoliť človeku zomrieť doma** v kruhu svojej rodiny. Smutná realita súčasnosti je opačná – podľa prieskumov 60 % ľudí zomiera v nemocniciach, hoci až 90 % túži zomrieť doma.

V súčasnej spoločnosti často rodina ne je schopná starať sa o zomierajúceho člena a rieši to jeho umiestnením v nemocnici. Tu človek zomiera opustený, obklopený prístrojmi, ale nie blízkymi ľuďmi. Istým riešením je hospicová starostlivosť.

Hospice sú špecializované ústavy zabezpečujúce **všestrannú starostlivosť** o nevyliciteľne chorých a starých ľudí, najmä ich dôstojné zomieranie. Lekári a zdravotné sestry poskytujú tzv. **paliatívnu starostlivosť** (už nie liečenie choroby, ale iba tlmenie bolesti), pacient má denne **kontakt s psychológom s kňazom**. Na Slovensku je zatiaľ hospicová starostlivosť žiaľ iba veľmi málo rozvinutá. Bráni tomu nielen nedostatok financií, ale často i nepochopenie a predsudky zo strany dnešnej konzumnej spoločnosti.

4. E u t a n á z i a

„ V zhode s Magistériom mojich predchodcov a v spoločenstve s biskupmi katolíckej Cirkvi potvrdzujem, že eutanázia je vážnym porušením Božieho zákona ako morálne neprípustné dobrovoľné zabitie ľudskej osoby.“

(*Evangelium vitae*, 65)

V posledných rokoch sa kampaň proti životu – **anti-life mentality** – zamerala popri potratoch i na predčasné ukončenie života starých a chorých ľudí. Samotný výraz eutanázia (z gréckeho eu – dobrý, thanatos – smrť) pôvodne znamenal dobrú, sladkú, príjemnú smrť bez bolesti. Dnes sa však pod eutanáziou rozumie ukončenie života starého alebo chorého človeka, ktorý trpí alebo môže v budúcnosti trpieť neznesiteľným spôsobom. Ako najčastejší motív sa uvádza prejav lásky a súcitu s trpiacim či právo človeka rozhodovať o svojom živote.

Čo teda vedie dnešného človeka k eutanázii?

- **Súciť s utrpením** druhých – argument veľmi pôsobivý na city človeka. Utrpenie skutočne predstavuje vážny psychologický problém, najmä pre človeka neveriaceho, ktorý nechápe jeho zmysel.
- **Egoizmus** jednotlivcov i celej spoločnosti – starý a nevládny človek je príťažou z hľadiska psychologického, ekonomického i sociálneho.
- **Strata hodnoty a zmyslu života** – jednotliviec ale i spoločnosť si neváži ľudský život, za plnohodnotný považuje iba život zdravého a ekonomicky aktívneho človeka.
- Osobné **právo rozhodovať o svojom živote** a smrti – paradoxne sú evidentné snahy zaradiť toto právo medzi základné ľudské práva a zahrnúť ho do legislatívy.

Z hľadiska vykonania delíme eutanáziu na dve skupiny:

- **aktívnu** – priame vykonanie činu s cieľom ukončiť život (podanie tabletky, injekcie...)
- **pasívnu** – úmyselné vynechanie nevyhnutných opatrení zdravotníckej starostlivosti (neposkytnutie liekov, odpojenie prístrojov...)

V oboch prípadoch je dôležitý **sledovaný cieľ, úmysel**. Preto je nutné jasne odlíšiť od pasívnej eutanázie upustenie od **úpornej terapie** (liečba za každú cenu s minimálnou nádejou na úspech). tomto prípade totiž nejde o úmysel zabiť človeka, iba sa prijíma fakt, že smrti už nemožno zabrániť. V takýchto situáciách, keď je smrť blízka a neodvratná, je možné v zhode so svedomím zriecť sa zákrokov, ktorými by sa dosiahlo iba dočasné a bolestné predĺženie života. Nemá sa však prerušiť normálna primeraná terapia, aká sa v podobných prípadoch vyžaduje.

V súčasnosti už propagátori eutanázie zaznamenali prvé úspechy:

- Od roku 1994 je eutanázia legalizovaná v **Holandsku** za týchto podmienok:
 - opakovaná žiadosť pacienta,
 - jeho slobodné a nemenné rozhodnutie,
 - neznesiteľné telesné či psychické utrpenie,
 - konzultácia lekára s príbuznými,
 - diagnóza potvrdená najmenej dvoma lekármi.
- V **americkom štáte Oregon** je síce eutanázia formálne zakázaná, ale za určitých podmienok lekára za jej uskutočnenie netrestajú.
- V roku 1995 schválil eutanáziu **austrálsky parlament**, no asociácia lekárov ju odmietla vykonávať.
- Eutanázia sa už legalizovala aj v **Belgicku** a viaceré parlamenty a vlády sa touto myšlienkou intenzívne zaoberajú. Ďalšie štáty tolerujú tzv. asistovanú samovraždu, resp. výkon eutanázie netrestajú (napr. Švajčiarsko).
- Vo svete medicíny sa hovorí o eutanázii pre **pacientov v agónii, pre narodené deformované deti, o neposkytovaní terapie ľuďom nad 80 rokov**. Postupne sa uvažuje i o kategórii **fyzicky či mentálne postihnutých**, kde už chýba iba malý krok ku sklznutiu do **roviny rasovej**.

Stanovisko katolíckej Cirkvi k eutanázii je jasné a jednoznačné:

- Jasné **nie eutanázii** povedal už pápež **Pius XII.**, obsahuje ho i dokument 2. vatikánskeho koncilu **Gaudium et spes**, ktorý v článku 27 vyhlasuje eutanáziu za **zločin proti životu**.
- **Ján Pavol II.** formuloval stanovisko Cirkvi k eutanázii v encyklike **Evangelium vitae** (viď úvod kapitoly) i v **Katechizme katolíckej Cirkvi** v čl. 2277:
„Priama eutanázia – nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili by sa akékoľvek prostriedky – spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich. Je morálne neprijateľná.“
- V **Deklarácii o eutanázii** z roku 1980 hovorí Ján Pavol II. tieto slová:
„Eutanázia predstavuje odmietnutie Boha a jeho plánu pre ľudský život. Človek sa ňou zbavuje možnosti zomrieť prirodzenou smrťou a naplniť svoj život podľa Božej vôle, čím je dôstojnosť ľudskej osoby ťažko postihnutá.“

5. Samovražda

„ Každý je za svoj život zodpovedný pred Bohom, ktorý mu ho dal. Boh zostáva zvrchovaným Pánom života. Sme povinní prijímať život s vďačnosťou a chrániť ho na Božiu česť a spásu svojej duše. My sme správcami, nie vlastními života, ktorý nám Boh zveril. Nemôžeme s ním voľne nakladať.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2258)

Samovražda je priame (chcené) usmrtenie seba samého z vlastnej vôle. Najčastejšími príčinami samovrážd je zúfalstvo neschopnosť riešiť problémy, osamotenosť, pocit zbytočnosti, bolesť a utrpenie.

V posledných desaťročiach samovražda nie je až taký zriedkavý jav, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Na svete **denne umiera samovraždou až 1000 ľudí**, zhruba 5000 sa o ňu pokúša a 50 000 ľudí sa vyhráža samovraždou. **Štatistiky** tvrdia o samovraždách tieto smutné **fakty**:

- Vo vyspelých krajinách Západnej Európy je ročne **viac obetí samovrážd, než mŕtvych pri dopravných nehodách.**
- Samovraždou končí svoj život **viac mužov** než žien.
- Väčší výskyt samovrážd paradoxne nie je v rozvojových krajinách, kde ľudia žijú v extrémnej biede, ale **vo vyspelých bohatých štátoch.**
- Viac samovrážd je **v mestách** než na vidieku.
- Vlastnou rukou zomiera **viac starších** než mladých ľudí.
- **Počet neúspešných samovražedných pokusov** sa odhaduje asi na **desať násobok** evidovaných samovrážd.

Stanovisko katolíckej Cirkvi je i v prípade samovraždy jednoznačné:

- Samovražda je **vždy morálne nepripustná** v rovnakej miere ako vražda. Tradícia Cirkvi ju trvalo odmietala ako rozhodne zlý čin (Evangelium vitae, 66)
- Samovražda **protirečí prirodzenej náklonnosti človeka zachovávať a udržiavať svoj život.** Je teda v závažnom rozpore s pravou láskou k sebe samému.
- Samovražda je prehreškom i **voči povinnostiam človeka k spoločnosti** a jej členom. Rast človeka vyžaduje celý rad služieb, výdavkov a obetí zo strany rodiny i širšieho spoločenstva. Jeho morálnou povinnosťou je túto „investíciu“ vrátiť. Ešte horšie je, ak má už priamu zodpovednosť za svoju rodinu.
- Samovražda **protirečí láske k živému Bohu**, ktorý je zvrchovaným Pánom každého života a miluje každého človeka nekonečnou láskou.

Psychické poruchy, úzkosť, strach, utrpenie môžu zodpovednosť samovraha výrazne zmenšiť. Je dokázané, že až 80 % samovrahov trpí psychickými poruchami, a teda ťažko možno hovoriť o vedomí a zodpovednosti. Z týchto dôvodov už dnes **Cirkev neodmieta samovrahom katolícky pohreb a nabáda k modlitbe za ich spásu.**

„Nemáme strácať nádej na večnú spásu ľudí, ktorí si vzali život. Boh im môže dať príležitosť na spasiteľnú lútosť cestami, ktoré pozná len on sám. Cirkev sa modlí za tých, ktorí si siahli na život.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2283)

6. Genetické zásahy, klonovanie

„Je nemorálne vytvárať ľudské embryá na to, aby sa využívali ako biologický materiál, s ktorým možno voľne nakladať. Niektoré pokusy o zásah do chromozómového alebo genetického dedičstva nie sú terapeutické, ale smerujú k vytváraniu ľudských bytostí vybratých podľa pohlavia alebo iných vopred stanovených vlastností. Takéto manipulácie sú v protiklade s osobnou dôstojnosťou ľudskej bytosti, s jej neporušiteľnosťou a s jej totožnosťou, ktorá je jedinečná a neopakovateľná.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2275)

Základom všetkého bola **klasická mendelovská genetika**, ktorú po objave štruktúry DNA v roku 1944 vystriedala **tzv. nová genetika**. Ďalším zásadným prelomom v roku 1973 bol objav, ktorý vytvoril predpoklady pre **génovú manipuláciu** založenú na premiestňovaní alebo vkladaní génov na molekulárnej úrovni vnútri chromozómov.

Genetika zaznamenala obrovský vedecký rozmach v mnohých oblastiach:

- Boli zavedené **výroby niektorých dôležitých látok** ako inzulín, rôzne rastové hormóny, protilátky pre boj s vírusovými chorobami, aktivátory na rozpúšťanie zrazenín krvi a iné.
- Génové manipulácie našli veľké uplatnenie i **v rastlinnej a živočíšnej ríši** – ide vlastne o vývoj organizmov s určitými požadovanými vlastnosťami. Patrí sem napr. šľachtenie dobytky (napr. zameranie hovädzieho dobytky na mlieko alebo na mäso), kríženie rôznych druhov obilia cieľom zvýšiť výnosy, vyvinutie účinných látok pre boj so škodcami či na ochranu životného prostredia.
Až potiaľto nenaráža využitie genetických zásahov na **žiadne etické problémy**, hoci sami vedci vyjadrili určité obavy, že by neúmyselne mohli pri výskume vzniknúť i rôzne patogénne organizmy ohrozujúce prírodu i človeka. Rovnako sa v posledných rokoch stále viac poukazuje na možný negatívny vplyv geneticky modifikovaných zložiek potravy na ľudský organizmus.
- Pri **aplikovaní vedeckých poznatkov z genetiky na človeka** však nastávajú vážne **etické problémy**. Využitie genetických zásahov v humánnej medicíne predstavuje najmä dve oblasti:
 - a) **Diagnostika genetických porúch najmä v prenatálnej fáze** – od 70. rokov 20. storočia sa rozvíjajú metódy diagnostikovania genetických porúch, ktoré sú príčinou až 40 % detskej úmrtnosti. Najviac prepracovanou je **amniocentéza** – vyšetrenie plodovej vody. Už jej odber z tela ženy predstavuje 3 – 5 % riziko vyvolania potratu. Hoci pravdepodobnosť zistenia poruchy je pomerne vysoká – až 75 %, zatiaľ, žiaľ, liečbou sa dá pomôcť iba asi v 5 – 10 % prípadov. Na základe tejto diagnózy sa však až 90 % žien rozhoduje pre potrat – a s tým kresťanská etika rozhodne nemôže súhlasiť. Z tohto dôvodu kresťanskí lekári ženám toto vyšetrenie neodporúčajú.

- b) **Terapia genetických porúch v prenatálnej fáze** – teoreticky ide o odstránenie dedičných porúch v istých telesných bunkách, napr. pri poruchách tvorby krvi sa vyberú z tela choré bunky kostnej drene a po genetickom ošetroaní sa vrátia späť, aby sa ďalej množili. Sem by patrila i možnosť odstránenia nadbytočného 21. chromozómu, ktorý spôsobuje Downov syndróm (mongoloizmus). Žiaľ, technické zvládnutie týchto postupov je ešte stále na pomerne nízkej úrovni spoľahlivosti. V prípade doriešenia by však boli eticky prijateľné.
- Veľký nielen technický a vedecký, ale najmä etický problém predstavuje v súčasnosti **klonovanie**. Ide vlastne veľmi zjednodušene povedané o identické kópie genetického materiálu. Rozoznávame dva druhy klonovania:
 - a) **Reprodukčné klonovanie** – vytváranie identických ľudí s úplne rovnakým genetickým materiálom. V roku 1996 obletela svet správa o prvom klonovanom zvierati – **ovci Dolly**. Popri veľkom úspechu vedy sa už menej spomínalo, že táto ovca bola až 277. pokusom, že bola ťažko chorá a dožila sa iba polovice veku ovci. Technicky teda tento proces ešte ani zďaleka nie je zvládnutý. Tzv. **genetické inžinierstvo** sa snaží o modelovanie jedinca, prípadne i viacerých, s naprogramovanými vlastnosťami, ktorých by bolo možné manipulovať a zneužiť na akékoľvek ciele. Navyše je sporné i získavanie základných kmeňových buniek. Ide o nediferencované bunky v rannom štádiu vývinu počatého života, ktoré sa umelo upravujú a delia. V roku 1998 bola izolovaná prvá ľudská kmeňová bunka z oplodnenia v skúmavke. Hoci v médiách odznelo už viacero správ o klonovaných ľuďoch, zatiaľ vznik takéhoto jedinca vedecky nebol dokázaný, ba viacerí vedci považujú možnosť klonovania človeka za málo pravdepodobnú.
 - b) **Terapeutické klonovanie** – ide o „výrobu“ ľudských tkanív riadenou diferenciáciou kmeňových buniek. Rovnaký genetický materiál zabezpečuje, že organizmus takéto tkanivo prijme. Kmeňové bunky sa získavajú z embryí v počiatocnom štádiu vývinu. Ide teda o „výrobu náhradných dielov“ pre človeka na úkor inej ľudskej bytosti (embrya).

Stanovisko Cirkvi je voči reprodukčnému klonovaniu zásadne odmietavé, najmä z týchto dôvodov:

- **rozpor s osobnou dôstojnosťou** ľudskej bytosti,
- vážne **ohrozenie rodiny a spoločnosti**,
- **novodobá eugenika** (selekcia ľudí podľa rôznych kritérií),
- obrovské **riziká zneužitia**.

Rovnako i **praktiky terapeutického klonovania sú pre kresťana neprijateľné**, pretože ide o dosiahnutie dobra (zdravie jedného človeka) zlými prostriedkami (zničenie embrya). Určitú nádej do budúcnosti dáva myšlienka získať „materiál“ na nové tkanivá **z dospelých kmeňových buniek** – napr. z kmeňových buniek kostí toho istého človeka možno tzv. **transdiferenciáciou** „vyrobiť“ tkanivo pečene – čo by pri dostatočnom technickom zvládnutí mohlo byť i eticky prijateľné.

7. Transplantácia orgánov

„Transplantácia orgánov je v súlade s morálnym zákonom, ak telesné a psychické nebezpečenstvá a riziká, ktorým je vystavený darca, sú úmerné dobru, ktoré sa očakáva pre toho, komu je určená. Darovanie orgánov po smrti je šľachetný a záslužný čin a treba k nemu povzbudzovať ako k prejavu veľkodušnej solidarity.

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2296)

Transplantácie orgánov predstavujú pomerne nový medicínsky odbor. Prvé pokusy s transplantáciou kože prebehli v roku 1923 a postupne pribúdali ďalšie orgány – v roku 1954 obličky, ďalej pečeň, pľúca a v roku 1967 sa uskutočnila prvá transplantácia ľudskeho srdca. Najväčším problémom bolo a dodnes zostáva to, že imunitný systém príjemcu nový orgán neprijme.

Z hľadiska **darca a príjemcu orgánov** rozlišujeme tri druhy transplantácie:

- **autotransplantácia** – prenos z jedného miesta vlastného tela na iné, napr. transplantácia kože pri popáleninách alebo transplantácia kostí. Keďže ide o orgán toho istého človeka, odpadá problém imunity. Morálne nepredstavuje žiadny problém a preto je dovolená z akéhokoľvek zdravotného dôvodu.
- **heterotransplantácia** (tiež sa nazýva xenotransplantácia) – prenos orgánov zo zvierat na človeka. Eticky je tiež dovolená, okrem prípadov, ktoré vedú ku zmenám osobnosti (napr. prenos pohlavných žliaz zvierat na ľudí).
- **homotransplantácia** – prenos orgánov z jedného človeka na druhého. Ide tu o dva prípady:
 - a) **z mŕtveho darcu** (srdce, pľúca, obličky, pečeň, očná rohovka a iné orgány). Eticky je to bez problémov, ak sú splnené dve podmienky:
 - darca je skutočne mŕtvy (konečný výpadok činnosti celého mozgu)
 - nie je známe, že si to mŕtvy darca alebo jeho príbuzní nepriali
 - b) **zo živého darcu** – je to eticky možné pri splnení týchto podmienok:
 - príjemcovi nemožno pomôcť inak,
 - nesmie sa narušiť celistvosť organizmu darcu. Nie všetky párové orgány sú dovolené. Napr. pri transplantácii rohovky sa znemožní videnie oboma očami darcu a tým stratí priestorové videnie.
 - vysoká pravdepodobnosť, že strata orgánu bude znamenať pre darcu iba malé obmedzenie zdravia (napr. pri transplantácii jednej obličky jej funkciu preberie druhá).
 - objektívny predpoklad, že úkon prinesie príjemcovi dlhotrvajúci účinok a úžitok.

Na záver tejto témy treba zdôrazniť ešte niekoľko dôležitých **etických princípov**:

- Darovanie orgánov musí byť vždy prejavom **dobrovoľného rozhodnutia človeka z lásky**.
- Darovanie **nie je morálnou povinnosťou!**
- **Nie je možné obetovať** svoj život za iného tak, že mu darujeme **životne dôležitý orgán**.
- Darcom **nemôže byť dieťa ani nesvojprávny človek**.
- **Obchod s ľudskými orgánmi** je v každom prípade **nemorálny** a odsúdenia hodný!

8. U m e l é o p l o d n e n i e

„Dieťa nie je dlh, na ktorý možno mať nárok, ale dar. Najvznešenejším darom manželstva je nová ľudská osoba. Dieťa nemožno považovať za predmet vlastníctva, k čomu by viedlo uznanie domnelého práva na dieťa. V tejto oblasti má iba dieťa skutočné práva: právo byť plodom osobitného úkonu manželskej lásky svojich rodičov a aj právo byť rešpektované ako osoba už od chvíle svojho počatia.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2378)

Reprodukcia ľudského rodu je nevyhnutnou podmienkou zachovania populácie. Je paradoxom súčasnosti, že na jednej strane zabíjame v tele matiek milióny počatých detí, kým na druhej strane je z rôznych príčin stále viac manželstiev neplodných (štatistiky uvádzajú až 20 %). Lekárska veda rozšírila techniky umožňujúce zasahovanie do procesu odovzdávania a regulovania života:

- a) zásahy na **obmedzenie reprodukcie** (antikoncepcia, potraty),
- b) zásahy na **stimulovanie reprodukcie** (umelé oplodnenie).

Umelé oplodnenie je dnes už pomerne dobre zvládnuté po biologickej a medicínskej stránke, no súčasne vyvoláva veľké problémy z hľadiska etiky. **Nie všetko, čo je technicky možné, je i správne a dovolené.**

Podľa učenia katolíckej Cirkvi každé dieťa má právo na to, aby vzniklo manželským spojením, ktoré je prejavom lásky a zodpovednosti. Podľa encykliky *Humanae vitae* **nemožno umelým spôsobom oddeliť spojivý a plodivý význam manželského aktu** (čl. 12). Pri antikoncepcii človek chce spojenie bez plodenia, pri umelom oplodnení naopak dochádza k plodeniu bez prirodzeného spojenia manželov. Toto je hlavný dôvod, prečo sú všetky techniky umelého oplodnenia morálne neprijateľné.

Techniky umelého oplodnenia **podľa miesta**, kde k nemu dochádza, sa delia na:

- a) oplodnenie **insemináciou** – deje sa vnesením mužského semena do tela ženy (bez pohlavného styku!), kde dochádza k oplodneniu vajíčka.
- b) oplodnenie **„in vitro“** (v skúmavke) – odobraté vajíčko sa oplodní spermiou mimo tela ženy a následne sa vloží do maternice.

Z hľadiska **pôvodu spermie** delíme umelé oplodnenie na:

- a) **heterologické** – spermia pochádza od darcu, často neznámeho,
- b) **homologické** – spermia pochádza od vlastného manžela.

Morálne – etické problémy umelého oplodnenia:

- Spermia sa najčastejšie **získava masturbáciou** muža.

- Na klinikách sa zriaďujú „**banky spermii**“, kde si žena môže vybrať darcu podľa rôznych kritérií. Nezanedbateľné je i riziko z hľadiska dedičnosti.
- I v prípade, že je darcom vlastný manžel, dieťa by nemalo byť splodené spôsobom, ktorý **odporuje zákonom Stvoriteľa** (dar si nemožno vynucovať!).
- Pri oplodnení in vitro dochádza k „asexuálnej výrobe človeka“ – **bez lásky a citu**. *Keď sa v roku 1978 narodilo prvé dieťa zo skúmavky Louise Brownová, celý svet gratuloval nie rodičom ale lekárom – výrobcom dievčatka.*
- Úspešnosť uhniesdenia vajíčka oplodneného in vitro v maternici ženy je asi 15–25 %. V praxi to znamená, že **na jedno narodené dieťa zahynie 11 – 17 embryí**.
- Nadbytočné ľudské embryá zo skúmavky určené na neskoršie implantácie sa zmrazujú a **po uplynutí „záručnej doby“ najviac 5 rokov sa likvidujú**. V rokoch 1991 – 1998 sa likvidovalo 48 444 zmrazených embryí.
- **Neetické je i tzv. náhradné materstvo** – vloženie oplodneného vajíčka do tela cudzej ženy, ktorá ho za peniaze donosí a porodí.

Je potrebné odlišiť umelé oplodnenie od tzv. **asistovaného oplodnenia**, kedy sa po prirodzenom styku rôznymi medicínskymi technikami pomáha spermii dostať sa k vajíčku a tak uľahčiť jeho oplodnenie. Tento spôsob je eticky prijateľný.

Cirkev vyjadruje veľké **pochopenie pre utrpenie manželov**, ktorí z rôznych príčin nemôžu mať deti a uskutočniť svoju túžbu byť otcom a matkou:

„Neplodné manželské dvojice by nemali zabúdať na to, že manželský život nestráca svoju hodnotu ani keď plodenie potomstva nie je možné, Telesná neplodnosť môže byť totiž príležitosťou, aby manželia slúžili ľuďom inými dôležitými spôsobmi. Môžu si adoptovať dieťa, prevziať rozmanité formy výchovnej činnosti, pomáhať iným rodinám, chudobným alebo telesne postihnutým deťom.“

(*Donum vitae*, 8)

9. Sterilizácia a kastrácia

„Takisto treba zavrhnúť, ako to už viackrát vyhlásil Učiteľský úrad Cirkvi, priamu sterilizáciu, či už trvalú alebo dočasnú, tak u mužov ako aj u žien.“

(*Humanae vitae*, 14)

V najširšom slova zmysle tu ide o chirurgické zásahy zbavujúce človeka plodnosti. Podľa **techniky prevedenia** rozoznávame:

- **sterilizáciu** – podviazanie semenovodov u muža či vajíčkovodov u ženy, pričom rozmnožovacie orgány zostávajú nedotknuté a schopnosť pohlavného života nijako nie je postihnutá. Ide o pomerne jednoduchú operáciu s určitou možnosťou obnovenia funkcie plodnosti. Okrem toho sterilizácia prináša so sebou aj určité ohrozenia zdravia – napr. u žien menštruačné poruchy, perforácie maternice, mimomaternicové tehotenstvo, u mužov zasa zvýšené riziko ochorenia obličiek, rôzne urologické problémy, zvýšený výskyt rakoviny prostaty a iné.
- **kastráciu** (vyklieštenie) – odstránenie pohlavných žliaz (semenníkov u mužov a vaječníkov u žien). Je to veľmi vážne zmrzačenie zbavujúce telo funkcií či orgánov, ktoré mu boli dané za účelom rozmnožovania, ale ktoré tiež určujú rozdielne fyziologické a psychologické rysy mužov a žien.

Z hľadiska etiky existuje sterilizácia a kastrácia:

- **priama** (chcená) - s cieľom trvale zabrániť počatiu (určitý extrémny druh antikoncepcie),
- **nepriama** – je súčasťou liečenia závažných ochorení, kde strata plodnosti je iba druhotný účinok (napr. odstránenie jedného či oboch vaječníkov ženy napadnutých rakovinou).

Aké sú **hlavné príčiny** vedúce k dobrovoľnej sterilizácii?

- **nechuť plodiť** deti (egoizmus, chybné životné postoje),
- **voľný sex** bez zodpovednosti a rizika počatia,
- prostriedok rodičov na **obmedzenie počtu detí**,
- prostriedok na zabezpečenie **čistej rasy** (eugenika) – je porušením morálnych vzťahov a základných práv a slobôd človeka,
- **protipopulačné opatrenia** – obmedzenie plodenia v rozvojových krajinách (Čína, India),

- **zabránenie potratu** ako väčšiemu zlu (v morálke neplatí princíp menšieho zla).

Stanovisko katolíckej Cirkvi je jednoznačné:

Priama sterilizácia či kastrácia vykonaná z akýchkoľvek príčin je neprípustná, pretože odníma človeku jeho základnú biologickú funkciu!

Etická oprávnenosť takýchto chirurgických zásahov si vyžaduje splnenie troch podmienok:

- Neodstránenie príslušného orgánu či jeho činnosti spôsobuje človeku **vážne ohrozenie života**.
- Tomuto ohrozeniu **nemožno inak zabrániť** iba chirurgickým zásahom.
- Negatívne následky musia byť **vyvážené predvídaným pozitívnym výsledkom**.

Z toho jasne vyplýva, že **použitie sterilizácie ako antikoncepčného prostriedku nie je eticky ospravedlniteľné!**

V tejto súvislosti sa treba vyjadriť i k problému chirurgickej zmeny pohlavia. Ide o tzv. **syndróm transsexualizmu** – výraznú nespokojnosť s vlastnou sexuálnou rolou a túžbu mať opačné pohlavie. Stanovisko katolíckej Cirkvi je **zásadne negatívne** z týchto dôvodov:

- chirurgická zmena **neumožňuje človeku dosiahnuť sexuálnu normálnosť**,
- ide v zásade o **psychologický problém**, ktorý **chirurgický zásah nevyrieši**,
- psychologické problémy človeka **nemožno riešiť zrušením jednej zo základných ľudských funkcií**.

10. A I D S

V roku 1981 oznámili v USA prvé prípady zvláštneho ochorenia, s ktorým si medicína nedokázala poradiť. Až neskôr sa zistilo, že ide o úplné zrušenie imunitného systému človeka. Dnes už ľudstvo so stále väčšími obavami sleduje rozvíjajúcu sa globálnu epidémiu smrteľnej vírusovej infekcie, ktorá dostala názov AIDS.

Samotné označenie choroby je skratkou anglického opisného názvu: **Acquired Immune Deficiency Syndrom (syndróm získanej imunitnej nedostatočnosti)**. Prvotnou príčinou ochorenia je vírus **HIV (Human Immunodeficiency Virus – vírus ľudskej imunitnej nedostatočnosti)**.

Aké sú hlavné **charakteristiky AIDS?**

- Ide o **novú nákazu**, ktorá bola do roku 1981 na celom svete úplne neznáma.
- Onemocnenie je **doteraz neliečiteľné**, po rozvinutí choroby je až 90 % úmrtnosť. V poslednom období oznámili vedci prvé úspechy so spomalením priebehu, no nie s vyliečením.
- Vzhľadom na spôsob prenosu AIDS **zasahuje do partnerských vzťahov, rodín i spoločnosti**, má súvislosť s etikou, morálkou, psychikou i sociálnymi vzťahmi.
- Zákernosť AIDS spočíva v tom, že infekcia **skryte pretrváva v organizme 3, 5, 8, 10** ba i viac rokov, kým sa objavia klinické príznaky.
- AIDS vyvoláva strach ľudstva, pretože **sa veľmi rýchlo šíri**.
V roku 1996 sa odhadoval počet chorých na AIDS vo svete na 12 miliónov, v roku 2000 34 miliónov a v roku 2002 až 42 miliónov, pričom najviac postihnutým kontinentom je Afrika. Podľa údajov OSN z roku 2000 v niektorých afrických krajinách je postihnutý touto chorobou každý štvrtý občan. Je tragédiou, že až 90 % nakazených vírusom HIV tu tvoria deti do 15 rokov. Pritom asi iba 10 % z nich pozná svoju diagnózu. Len v roku 2002 sa infikovalo 5 miliónov osôb, z čoho viac ako polovica sú ženy a deti. Na konci roka 2007 bolo evidovaných 33 miliónov ľudí s diagnózou AIDS. Od roku 1985 do roku 2007 zomrelo na túto diagnózu 25 miliónov ľudí.
Na Slovensku bolo evidovaných v rokoch 1985- 2012 419 prípadov AIDS, z toho 395 u mužov – väčšinou homosexuálov. V tomto období si vyžiadali vírus HIV na Slovensku 48 obetí. U detí mladších ako 18 rokov zatiaľ nebol v SR zistený žiadny prípad.
- Vzhľadom na dlhú inkubačnú dobu však treba predpokladať, že **skutočný počet nakazených ľudí vo svete je oveľa vyšší**.

Podľa súčasných medicínskych poznatkov sa **vírus HIV prenáša**

- **krvou** (transfúzia, poranenie, injekčné ihly...),
- **spermou a vaginálnym sekrétom** (pri pohlavnom styku).

Najviac **ohrozenými skupinami** ľudí sú preto **homosexuáli** (v začiatkoch tvorili až 70 % infikovaných), muži a ženy s **promiskuitným správaním** (neviazaný sex), **narkomani** s vnútrožilovým dávkovaním drog (tvoria až 25 % postihnutých). V omnoho menšej miere sa šíri infekcia **transfúziou krvi** – dnes sa už každý darca musí podrobiť testu na HIV. V rozvojových krajinách, žiaľ, veľmi narastá **prenos HIV z matky na dieťa** ešte pred narodením.

Doteraz sa **nepreukázal prenos HIV bodavým hmyzom, slinami, dotykmi pri bežnom sociálnom kontakte ani pri bývaní v spoločnej domácnosti** (samozrejme s vylúčením pohlavného styku).

Ľudstvo vynakladá obrovské úsilie i nemalé prostriedky na vyvinutie účinného lieku na AIDS a podniká rôzne kroky na zabezpečenie prevencie pred touto nákazou. V tejto súvislosti sme svedkami **lživej a nezodpovednej kampane za tzv. bezpečný sex** s použitím kondómov. Je vedecky dokázané, že **kondóm nechráni pred vírusom HIV** už len preto, že mikropóry v latexe, z ktorého je vyrobený, sú 4-krát väčšie ako rozmer vírusu HIV. Napriek tomu kampaň za „bezpečný sex“ stále prebieha a prináša svojim organizátorom nemalé zisky.

Účinná prevencia pred nákazou AIDS spočíva jedine v sebazapieraní, sebaovládaní, sexuálnej disciplíne a vernosti svojmu partnerovi.

Často počuť názor, že AIDS je Boží trest za neviazaný a nemorálny život ľudstva. Odpoveďou sú **slová samého Svätého Otca Jána Pavla II.:**

„Kresťania nemajú považovať AIDS za Boží trest ale za ochorenie, ktoré vyžaduje konkrétnu pomoc a osobnú angažovanosť pri hľadaní účinných zdravotných, sociálnych a výchovných opatrení.“

11. Homosexualita

„Homosexuálne úkony sú svojou vnútornou povahou nezriadené... Sú proti prirodzenému zákonu. Zatvárajú totiž pohlavný úkon pred darom života... V nijakom prípade ich nemožno schvaľovať.“

Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2357

V súčasnosti sa stále viac hovorí a píše o **homosexualite**. Je tento jav nový alebo sa vyskytoval už v minulosti?

- V staroveku u pohanských národov predstavovala homosexualita **normálny spôsob života** (Sodoma), kým **židia ju trestali smrťou**.
- Svätý apoštol Pavol v období rozkvetu Rímskej ríše píše jasné slová: „...ženy zamenili prirodzený styk za protiprirodzený. A podobne aj muži zanechali prirodzený styk so ženou a zahoreli žiadostivosťou jeden k druhému: muži s mužmi páchali nehanebnosť.“ (Rim 1, 26) Teda ani v antike nebola homosexualita ničím výnimočná. Súčasne však apoštol píše aj tvrdé slová: „...ani smilníci, ani modloslužobníci, ani cudzoložníci, ani chlipníci, ani súložníci mužov... nebudú dedičmi Božieho kráľovstva.“ (1Kor 6, 9)
- Podobne i ďalšie veľké monoteistické náboženstvo **islam** v Koráne považuje homosexualitu za **vážnu úchylku v ľudskej i spoločenskej rovine**.
- Tak bola homosexualita celé stáročia považovaná za **sexuálnu úchylku, zvrátenosť, poruchu pohlavného pudu**, v mnohých krajinách bola **trestným činom**.
- Významný zvrät nastal v 19. storočí po Francúzskej revolúcii, keď vzniklo **feministické hnutie**, ktoré si popri zrovnoprávnení ženy s mužom postavilo i ďalšie ciele: **oslobodiť ženu od ponižujúceho materstva, zaručiť žene právo na potrat, zaviesť absolútnu slobodu človeka v sexualite – v konečnom dôsledku zničiť tradičnú rodinu a Cirkev**.
- Vplyvom radikálneho feminizmu a s podporou finančných skupín a mocných tohto sveta sa homosexualita postupne preklasifikovala **na chorobu**, čím sa zaistila pre homosexuálov beztrestnosť. V učebniciach sa ešte na konci 20. storočia uvádzala definícia: „Homosexualita je úchylné sexuálne zameranie na osobu rovnakého pohlavia.“ (Vademekum pre stredných zdravotníckych pracovníkov – Vydavateľstvo Osveta 1992)
- V roku 1973 bola rozhodnutím APA (American Psychiatric Association) **homosexualita vyškrtnutá zo zoznamu psychiatrických porúch** a o 17 rokov neskôr v roku 1990 sa k rozhodnutiu pripojila i Svetová zdravotnícka organizácia.
- Poslednou etapou tejto premyslenej stratégie je snaha presadiť homosexualitu vrátane homosexuálnych manželstiev a adopcie detí homosexuálmi medzi **základné ľudské práva**.

Po tomto krátkom historickom prehľade sa zamyslime nad štyrmi základnými otázkami:

1. Čo je príčinou vzniku homosexuality?

- Často sa stretávame v médiách i medzi ľuďmi s názorom, že **človek sa rodí ako homosexuál**, teda **homosexualita je dedičná**. Seriózni vedci v oblasti genetiky však jasne tvrdia opak: Doteraz neboli zistené a dokázané žiadne gény zodpovedné za homosexuálnu orientáciu. Je teda zrejmé, že **„homosexuálmi sa nerodíme, nimi sa stávame.“** (Dr. Robert Kronenmeyer, profesor na kolumbijskej univerzite USA) Túto pravdu potvrdzujú i najnovšie výskumy jednovaječných dvojčat. V rozpore s tvrdením dedičnej homosexuality sú i nezriedkavé zmeny sexuálnej orientácie u dospelých ľudí.
- Svetoví psychológovia tvrdia, že **homosexualita je podmienená chybným vývojom osobnosti**, pričom zásadnú úlohu hrajú **faktory prostredia**:
 - **výchova v homosexuálnom prostredí**
 - **zlé vzťahy medzi rodičmi, absencia** jedného z rodičov, najmä **otca**
 - pokusy o zneužitie alebo **zneužívanie dieťaťa** najmä medzi 9 – 14 rokom
 - **neprijatie pohlavia dieťaťa** rodičmi – pokus o výchovu dievčat na spôsob chlapcov a naopak

Propagátori homosexuality za významnej podpory väčšiny médií však i naďalej hlásajú „vedecky podloženú“ dedičnosť homosexuality!

2. Aký podiel populácie má homosexuálnu orientáciu, resp. praktizuje homosexualitu?

Podľa priestoru, ktorý homosexuálni aktivisti dostávajú denne v médiách, by sa zdalo, že podiel ľudí, ktorí sa považujú za homosexuálov, sa pohybuje v rozmedzí niekoľko desiatok percent. V skutočnosti štatistiky tvrdia, že je to **iba 1 – 3 % populácie**. Prieskumy samotných homosexuálnych organizácií uvádzajú podiel homosexuálov **pod 2 %**. (Lesben und Schwulenverband in Deutschland). Národný zdravotný a sociálny prieskum v USA konštatuje, že **2,8 % mužov a 1,4 % žien** z dospelého obyvateľstva USA sa považuje za homosexuálov, pričom veľká väčšina z nich mala pôvodne heterosexuálne vzťahy.

3. Dá sa homosexualita liečiť?

V súčasnosti je už v mnohých krajinách sveta liečenie homosexuality neprípustné, pretože nejde o chorobu ale o ľudské právo.

Napriek tomu existujú štúdie špičkových svetových psychiatrov, v ktorých je preukázaná **úspešnosť terapie na zmenu orientácie u mužov až 66 % a u žien 44 %**. (Prof. Robert L. Spitzer, USA) Ďalší americký psychiater dokonca tvrdí, že **„Homosexualita je liečiteľná. Pacient sa uzdraví do takej miery, v akej po uzdravení túži“**. (Dr. Daniel J. Cappon, Maryland, USA). O tom sa však v médiách nehovorí!

4. Aké sú dôsledky presadzovania homosexuality ako alternatívneho spôsobu života?

- *Telesné ochorenia*

- homosexuálni muži sú zodpovední až za **60 % nových infikovaní vírusom HIV**, hoci tvoria iba 2 % obyvateľstva
- **hepatitída B** sa u homosexuálov vyskytuje až **5-krát častejšie** ako u heterosexuálov
- **zvýšená miera prenosu pohlavných chorôb**
- **u žien zvýšené riziko rakoviny prsníka a maternice**

- *Psychické ochorenia*

- zvýšený **výskyt depresí, neuróz, samovrážd** (4-7-krát viac než u heterosexuálov)
- významná súvislosť s **drogovou závislosťou**, nadmernou konzumáciou liekov
- **promiskuitné správanie**, veľmi zriedkavá vernosť partnerovi (až 90 % mužov – viac partnerov)

- *Sociálne aspekty*

- homosexuálni partneri nemôžu splodiť dieťa, teda **neprispievajú k rastu ba ani udržaniu národa**
- **zverenie detí do výchovy** homosexuálnemu páru vytvára vysokú pravdepodobnosť, že vplyvom prostredia budú mať **i deti túto orientáciu**

- *Právne aspekty*

- aktivisti homosexuality žiadajú uzákoniť právo človeka na **výber vlastného pohlavia**, čo je **narušením základnej vnútornej identity** človeka s ďalekosiahlymi dôsledkami
- registrované partnerstvá, resp. alternatívna homosexuálna rodina – **dve osoby rovnakého pohlavia nemôžu tvoriť rodinu**, právne vzťahy medzi nimi je možné vyriešiť aj inak, mimo rámca rodiny
- **právo na dieťa** pre homosexuálov – **neexistuje ani v heterosexuálnej rodine** (dieťa je Boží dar, až 20 % rodín je neplodných), pri **adopcii homosexuálmi** dochádza popri materiálnom zabezpečení a starostlivosti o dieťa aj k významnej **deformácii psychiky a identity dieťaťa**.

5. Stanovisko Katolíckej cirkvi k homosexualite a homosexuálom

Je nutné **rozlišovať medzi homosexuálnou orientáciou a homosexuálnym správaním!**

- Homosexuálna orientácia, nech už je akéhokoľvek pôvodu, môže byť v človeku i bez jeho vlastného zavinenia. Preto Cirkev nabáda **„prijímať týchto ľudí s úctou, súcitom a jemnosťou a vyhýbať sa akémukoľvek náznaku nespravodlivosti a diskriminácie voči nim.“** (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2358)
Pre Cirkev je každý človek Božím dieťaťom, preto existujú i hnutia a rehole, ktoré zabezpečujú pastoračiu a všestrannú pomoc ľuďom s homosexuálnou orientáciou.
- Homosexuálne správanie a **pohlavný styk** Cirkev odsudzuje ako **nezriadený a neprirodzený**, pretože nespĺňa základnú požiadavku – **otvorenosť k počatiu nového života.**
„Homosexuálne osoby sú povolané k čistote. Čnosťami ovládania sa, ktoré vychovávajú k vnútornej slobode, niekedy aj s pomocou nezištného priateľstva, s modlitbou a pomocou sviatostnej milosti sa môžu a majú postupne a rozhodne približovať ku kresťanskej dokonalosti.“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 2359)

Nejde tu teda o žiadnu diskrimináciu, pretože **Cirkev presne to isté (čistotu a zdržanlivosť) požaduje i od heterosexuálov, ak nežijú v manželstve!**

Napriek tomuto jasnému stanovisku sú takmer na dennom poriadku útoky proti Cirkvi. Umelo bol dokonca vytvorený pojem „**homofóbia**“, ktorým sa označuje nielen Cirkev, ale i každý, kto v mene zdravého rozumu bráni klasickú rodinu a skutočné práva mužov, žien a detí. Žiaľ, máme do činenia s novou totalitou, kde v mene „ľudských práv“ 3 % ľudstva vnucujú svoje názory a postoje zvyšným 97 %. Prečo asi?

12. Rodová rovnosť

„Musíme sa pýtať, či tu - možno ešte zákernejšie a skrytejšie – zase nepracuje nejaká nová ideológia Zlého, ktorá sa pokúša využívať ľudské práva proti človeku a proti rodine.“

(Ján Pavol II., 2005)

Pod pojmom **rodová rovnosť** sa donedávna rozumela rovnosť medzi mužmi a ženami a mnohí ho tak chápu i dodnes. Už viac než 150 rokov totiž trvá zápas žien o rovnoprávnosť. Veď ešte v minulom storočí ženy v mnohých krajinách nesmeli voliť, zastávať verejné úrady, študovať na univerzitách, otvoriť si účet v banke a podobne. Tieto požiadavky sú dnes v civilizovaných krajinách prakticky splnené.

V posledných desaťročiach však pojem rodová rovnosť nadobudol úplne iný obsah, o ktorom väčšina ľudstva nič nevie. Ide o premyslenú **stratégiu globálnej sexuálnej revolúcie**, ktorá vychádza najmä z týchto základných myšlienok:

- Treba rozlišovať medzi **biologickým a sociálnym pohlavím**. Človek sa síce biologicky rodí ako muž a žena, no sociálne pohlavie získava až vplyvom výchovy a prostredia – je teda **voľbou samotného človeka**.
- Človek má **absolútnu sexuálnu slobodu**, treba odstrániť všetky stereotypy a tradície v oblasti heterosexuality, klasickej rodiny či ochrany života.
- Všetky **morálne normy ľudstva a zvlášť kresťanstva sú prežitkom** a treba ich odstrániť.
- **Deti** je treba už od útleho detstva **vychovávať k absolútnej sexuálnej slobode**.

Paradoxom je, že ani jeden z týchto cieľov nemá žiadny vedecky podložený základ v oblasti biológie, medicíny, psychológie, sociológie, práva či pedagogiky. Napriek tomu si túto ideológiu osvojili a presadzujú i také inštitúcie, akými sú Organizácia spojených národov, Európska únia, Spojené štáty americké, mnohé vzdelávacie, vedecké, spoločenské, kultúrne organizácie po celom svete za výdatnej podpory svetového kapitálu.

Všetky tieto iniciatívy sú zhrnuté v spoločnom názve **gender mainstreaming** (gender – z lat. rod, pohlavie; mainstreaming – z angl. hlavný myšlienkový prúd), čo predstavuje stratégiu uplatňovania a presadzovania rodovej rovnosti vo všetkých oblastiach verejného a súkromného života. Po celom svete vzniká sieť organizácií **LGBTI** (skratka slov: **Lesbička, Gay, Bisexuál, Transsexuál, Intersexuál**), ktoré pomocou svojich aktivistov presadzujú gender ideológiu, sú dotované vládami štátov a majú veľkú podporu väčšiny médií.

V skutočnosti ide o totalitné presadzovanie plánovanej deštrukcie identity človeka ako jednotlivca i ako člena spoločnosti. Svedčia o tom tzv. **jogjakartské princípy** (Svetová konferencia v indonézskej Jogjakarte v roku 2007), ktoré predstavujú návod na globálne presadenie ideológie gender. Nejde tu o žiadne odporúčania, pretože každý princíp je v dokumente uvedený slovami: **ŠTÁTY MUSIA**. Uvedme aspoň najdôležitejšie z nich:

- Zabezpečiť úplnú **rovnosť pre všetky druhy sexuálnej orientácie**, vylúčiť akúkoľvek diskrimináciu z titulu sexuálnej orientácie.
- Rešpektovať a **právne uznávať akúkoľvek pohlavnú identitu** každého človeka, ktorú si **sám určí**.

- Legislatívne zakotviť **právo na založenie rodiny** pre každého človeka **nezávisle od jeho sexuálnej orientácie či pohlavnej identity**.
- Umožniť **výchovu detí** každej rodine **bez ohľadu na sexuálnu orientáciu jej členov**.
- Osobám LGBTI zaistiť **právo na slobodu názoru a prejavu** (dúhové pochody).
- Zabezpečiť v médiách slobodu prejavu a **šírenia gender ideológie v médiách**, pluralistické a nediskriminačné programy (pokuty za porušenie).
- Zahnúť agendu **LGBTI a gender ideológiu** do povinného **systemu výchovy a vzdelávania** – v rodinách, školách, univerzitách. Učebné osnovy zamerať na výchovu detí a mládeže k rovnocennosti všetkých sexuálnych orientácií a možnosti voľby medzi nimi. (pornografia ako didaktická metóda)
- Umožniť **odoberanie detí rodičom**, ktorí **nerespektujú princípy gender**.(juvenilná polícia)
- Povinne **preškoliť v gender ideológii** políciu, súdnictvo, školstvo, sociálnych pracovníkov, zamestnávateľov.
- **Zakázať lekárom a psychológom** považovať inú **sexuálnu orientáciu či pohlavnú identitu za ochorenie**, ktoré by sa malo liečiť či potláčať.
- Zo spoločenského života vylúčiť akúkoľvek **diskrimináciu neheterosexuálnych menšín** (v dotazníkoch neuvádzať pohlavie; otec a matka nahradiť pojmi rodič 1, rodič 2; zaviesť neutrálne vyjadrovanie – pojmy bez definovania pohlavnosti...)
- Akékoľvek **porušovanie týchto princípov** či odpor proti gender ideológii považovať za **potláčanie ľudských práv a teda za trestný čin**.

Šírenie a presadzovanie ideológie gender postupuje podľa jednotlivých plánovaných krokov, bez vedomia širokej verejnosti. Prijímajú sa zákony, schvaľujú stratégie, gender princípy sa postupne dostávajú do učebníc, literatúry, umenia a vedy, vzniká sieť LGBTI centier, v médiách sa vytvára pre túto ideológiu neprimeraný priestor, zostávajú sa rebríčky „homofóbov“ a súčasne sa vytvára dojem, že sa vlastne nič zvláštne nedeje. Zvláštnosťou je i to, že kým všetky revolúcie prichádzajú „zdola“ od ľudu, **globálna sexuálna revolúcia prichádza „zhora“, od úzkeho okruhu zainteresovaných ľudí**.

Aký je cieľ tejto systematickej deštrukcie ľudskej osoby i celej spoločnosti? Kto má na tom záujem? Možno kdesi v pozadí je **obava bohatých a mocných tohto sveta z preľudnenia našej planéty** a oživovanie maltuziánskych teórií o nutnosti regulácie obyvateľstva. Alebo ide jednoducho o dávnu **pýchu a túžbu niektorých ľudí po „slobode“ a nezávislosti od Boha?**

Z toho všetkého vzniká dojem, že globálnu sexuálnu revolúciu nemožno zastaviť, že ľudstvo sa nepoučilo z histórie, kde **morálna deštrukcia a odklon od Boha viedli vždy k zániku civilizácie**. Je nutné sa **aktivizovať a bojovať** proti týmto negatívnym javom všetkými dostupnými prostriedkami. Vedúcou silou odporu proti gender ideológii je cirkev, zvlášť katolícka, ktorá hlása, že **skutočnú a pravú slobodu môže človeku darovať iba Boh**. Prosme ho o to a spomeňme si na slová pápeža Jána Pavla II., ktoré povedal na prahu tretieho tisícročia:

„Európa v novom tisícročí bude buď kresťanská alebo nebude!“

13. Biomedicínske pokusy

„Pokusy na ľudskej bytosti nie sú morálne oprávnené, ak sa nimi život alebo psychická a telesná integrita jednotlivca vystavuje neprimeraným rizikám alebo takým, ktorým sa možno vyhnúť.“

„Lekárske a vedecké pokusy na zvieratách sú morálne prijateľné, ak zostávajú v rozumných medziach a prispievajú k liečeniu ľudí alebo k záchrane ľudských životov.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2295, 2417)

Lekárska veda sa nezaobíde bez experimentálneho overovania. Overujú sa rôzne medicínske postupy, všetky liečivá, vplyv rôznych chemikálií na zdravie ľloveka. Pri pokusoch na ľloveku ba i na zvieratách však platia určité etické princípy.

A. Pokusy na ľloveku

Medzi najdôležitejšie **medzinárodné dokumenty** pre oblasť etiky biomedicínskeho výskumu patria:

- **Norimberský kódex** (1947), ktorý stanovil podmienky pre etické vykonávanie výskumu, na ktorom sa zúčastňujú ľludské subjekty.
- **Helsinská deklarácia** (1964), ktorá formuluje dôležité odporúčania lekárom zaoberajúcim sa výskumom na ľludoch.

Z hľadiska ľloveka, na ktorom sa robia pokusy, rozoznávame

- **terapeutický výskum** – na **chorom ľloveku** sa skúšajú nedostatočne overené metódy a lieky. Môže byť eticky oprávnený pri splnení týchto podmienok:
 - očakávaný liečebný **účinnok musí byť vyšší** než eventuálne riziko škodlivých následkov,
 - pacient a jeho rodinní príslušníci musia byť **úplne a pravdivo informovaní** o postupe a rizikách,
 - musí byť **jasný a slobodný súhlas pacienta**.
- **neterapeutický výskum** – na **zdravých dobrovoľníkoch**. Eticky môže byť oprávnený, ak sú splnené tieto podmienky:
 - **cieľom je liečenie**, pokrok medicíny (nie napr. testovanie bojových chemických látok!),
 - musí byť plne **rešpektovaná dôstojnosť** ľludskej osoby,
 - **riziko nesmie byť príliš vysoké**,
 - je nutný **slobodný súhlas** dobrovoľníkov (zákaz zneužívania väzňov, zajatcov, duševne chorých ľludí, detí...)

Všetky tieto zásady platia v plnej miere **i pre pokusy vedca na vlastnej osobe**.

Osobitný problém dnes predstavujú pokusy na ľudských embryách v počiatočnom štádiu vývinu. **Charta práv rodiny**, ktorú vydala Svätá Stolica, zdôrazňuje:

„Rešpektovanie dôstojnosti ľudskej osoby, ktorou embryo od samého počatia nepochybne je, vylučuje akékoľvek pokusy alebo využívanie ľudského zárodku.“

Nijaký účel a cieľ, aj keď sám osebe ušľachtilý (napr. úžitok pre vedu, iné ľudské bytosti či celú spoločnosť) nemôže vonkoncom ospravedlniť pokusy na ľudských zárodkoch v embryonálnom alebo rozvinutejšom štádiu, ak sú akýmkoľvek spôsobom živé, a to tak v matkinom lone ak aj mimo neho.

B. Pokusy na zvieratách

Bez pokusov na zvieratách prakticky nie je možné robiť biomedicínsky výskum. Na zvieratách sa uskutočňuje skúšanie účinnosti a bezpečnosti mnohých biologických látok, liečív, chemikálií. Z množstva živočíšnych druhov sa najviac používajú myš, potkan, morča, králik, škrečok, pes, mačka a opica.

Boh zveril človeku **vládu nad živou i neživou prírodou**, no táto **nie je absolútna** – je vymedzená starostlivosťou o kvalitu života blížneho, vrátane budúcich generácií a vyžaduje posvätnú úctu k neporušiteľnosti stvorenstva. **Pokusy a zvieratách sú teda morálne dovoľené**, no treba vždy splniť tieto podmienky:

- **cieľom** pokusu musí byť **zdravie ľudí**, nové poznatky vedy (nie bojové látky),
- **nesmú** sa použiť zvieratá, ktoré sú **chránené** (hrozí im vyhynutie),
- používať na pokusy **minimálne potrebné množstvá** jedincov,
- zbytočne **netýrať** pokusné zvieratá (napr. chirurgické zákroky robiť v anestéze),
- **bezbolestne usmrtiť** pokusné zvieratá s následkami (chronické bolesti, ochrnutie...).

Ekologické iniciatívy a spolky pre ochranu zvierat rozpúťali rozsiahlu kampaň za zákaz akýchkoľvek pokusov na zvieratách. V niektorých krajinách dosiahli dokonca zákonné úpravy pre takýto zákaz. Nezriedka to súvisí s veľmi **nebezpečným úsilím stierať podstatné rozdiely medzi človekom a zvieratom**. Jasným príkladom pomýlenosti týchto snáh sú letáky ekologických iniciatív požadujúce okamžité zastavenie „vraždenia nevinných zvierat“ v laboratóriách, no bez akýchkoľvek zábran odporúčajú robiť biomedicínske pokusy na ľudských embryách.

12. Alternatívna medicína

„Všetky praktiky mágie a čarodejníctva, ktorými si človek chce podmaniť skryté mocnosti, aby ich postavil do svojich služieb a dosiahol nadprirodzenú moc nad bližným – hoci i preto, aby mu získal zdravie – vážne odporujú čnosti nábožnosti.

Uchyľovanie sa k tzv. tradičným spôsobom liečenia neoprávňuje ani vzývanie zlých mocností, ani zneužívanie dôverčivosti iných.“

(Katechizmus katolíckej Cirkvi, 2117)

Súčasná klasická medicína i napriek obrovskému vedeckému pokroku má stále svoje ohraničenia. Ešte stále sú choroby, na ktoré neexistuje účinný liek (rakovina, AIDS a iné) a z roka na rok pribúdajú ďalšie. Mnoho ľudí dnes trpí chronickými chorobami, kde nie je nádej na úplné vyliečenie, stále viac pacientov trpí tzv. psychosomatickými onemocneniami spôsobenými rôznymi psychickými napätiami či depresiami. Mnoho zdravých ľudí žije v neustálo strachu o svoje zdravie a život.

V tejto situácii stále viac ľudí hľadá riešenie v tzv. **alternatívnej medicíne**, ktorá v sebe zahŕňa širokú škálu najrozličnejších metód a postupov na inej báze, než používa klasická medicína. Po roku 1989 je i naša vlasť doslova zaplavená literatúrou tohto druhu a množstvom liečiteľov ponúkajúcich svoje služby. Iste nie je možné venovať sa tu všetkým alternatívnym postupom, no pokúsime sa veľmi stručne a zjednodušene charakterizovať aspoň tie najrozšírenejšie. Priblížením ich podstaty získame základnú orientáciu v alternatívnej medicíne, a to nielen z hľadiska biológie ale najmä z hľadiska etiky a zlučiteľnosti s kresťanstvom. Je to veľmi dôležité, pretože mnohé z týchto metód majú v pozadí ázijské náboženstvá, rôzne filozofické a náboženské smery, okultizmus a mágiu alebo sú jednoducho podvodom zneužívajúcim dôveru ľudí.

Jednotlivé metódy alternatívnej medicíny budeme charakterizovať najmä z týchto hľadísk:

- Aké je filozoficko-náboženské pozadie metódy?
- Ako je možné racionálne vysvetliť účinok metódy?
- Aké sú vedecké dôkazy pre skutočnú účinnosť?
- Nemá daná metóda súvislosť s okultizmom, mágiou, ezoterikou?

a) Metódy pochádzajúce z Číny

Akupunktúra

Podľa starých čínskych predstáv môže ľudský organizmus správne fungovať iba ak je naladený na **kozmickej energiu**, ktorá zaisťuje rovnováhu medzi **princípami jang a jin** (učenie taoizmu). V tele existujú určité dráhy tzv. **meridiány**, ktorými táto energia prúdi do jednotlivých orgánov. Na meridiánoch sa nachádzajú tzv. **aktívne body**, v ktorých zapichnutím ihliel možno ovplyvniť jednotlivé dráhy, a tým obnoviť porušenú rovnováhu princípov jang a jin.

Iridológia

Už starí Číňania verili, že ľudské **oko je určitý mikrokozmos**, ktorý odzrkadľuje makrokozmos celého organizmu. Diagnostika je založená na presvedčení, že každý orgán ľudského tela sa zobrazuje na určitom mieste očnej dúhovky (z lat. iris = dúhovka). Boli vypracované podrobné „**mapy dúhovky**“ – znaky zodpovedajúce jednotlivým ochoreniam či dokonca náchylnosti k chorobám.

b) Homeopatia

Hlavný princíp lieči **podobné podobným** (z gréčtiny homoion = podobný) poznal už starogrécky lekár Galenos. V 18. storočí túto myšlienku rozvinul nemecký lekár Samuel Hahnemann. Pri homeopatickej liečbe teda pacient dostáva látku, ktorá u zdravého človeka spôsobuje rovnaké príznaky ako liečená nemoc u chorého. **Účinná látka** pre homeopatické lieky sa získavajú z prírodných zdrojov, napr. rôzne extrakty z rastlín, ale môžu to byť i niektoré zlúčeniny ťažkých kovov, napr. ortuti či dokonca arzénu. Tieto látky sa **mnohonásobne riedia** v rôznych rozpúšťadlách za intenzívneho **pretrepávania (tzv. potenciácia)**, pri ktorom sa vytvára liečivá životná energia. Čím je účinná látka viac zriedená, tým sa liek považuje za účinnejší. Podľa vyjadrenia homeopatov teda nelieči samotná účinná látka, ktorá sa pri mnohonásobnom zriedení už v roztoku prakticky nenachádza, ale **životná energia vzniknutá pri potenciácii**.

c) Psychoterapeutické metódy

Freudova psychoanalýza

Podľa viedenského psychiatra Sigmunda Freuda príčinou mnohých chorôb sú **traumatické zážitky v detstve**, ktoré sa ukladajú do **podvedomia človeka**. Liečba spočíva v odhalení týchto príčin a ich vyriešení, pričom veľmi dôležitá je dôvera a citový vzťah k analytikovi. Ten sa snaží pomôcť pacientovi **vysporiadať sa s konfliktmi nielen racionálnym ale i duchovným spôsobom** – ponukou životnej filozofie či náboženstva. Preto je veľmi dôležité pre pacienta poznať duchovné a morálne princípy psychoterapeuta.

Jungova analytická psychológia

Carl Gustav Jung kladie dôraz na **individuálny vývin človeka**, ktorý je silne ovplyvnený **osobným nevedomím**. V ňom sú obsiahnuté rôzne **zážitky a nesplnené túžby nielen v detstve ale i v dospelosti**, ktoré významne ovplyvňujú správanie i zdravotný a psychický stav človeka.

d) Metódy súvisiace s New Age

Reiki

Samotný názov možno preložiť ako **univerzálna životná energia** (z japončiny rei = univerzálny, ki = životná energia). Majster na seminároch zasvätenia odovzdáva žiakom schopnosť používať reiki – **sústrediť nevyčerpatelnú vesmírnu energiu na chorého človeka**, a tým ho vyliečiť. Používajú sa pri tom rôzne **symboly, mantry, vkladanie rúk**, ale je možné i **uzdravovanie na diaľku**. Ide o **ezoterické učenie**, ktoré svojimi praktikami pripomína akúsi formu čarodejníctva a ponúka neobyčajné uzdravovacie možnosti.

Silvova metóda riadenia mysle

Mexičan José Silva sľubuje prostredníctvom svojej metódy významné **všestranné zvýšenie kvality života prostredníctvom lepšieho využívania vlastného rozumu**. Podstatou je **prechod do mozgových vln hladiny alfa**, ktorá človeku umožňuje prístup do duchovného sveta (mimozmyslové vnímanie), prístup k mimoriadnym informáciám, programovanie svojej mysle, a tým riešiť problémy, ktoré sú inak neriešiteľné. Zostúpenie do hladiny alfa má významný vplyv i na zdravie človeka, posilnenie jeho imunitného systému, psychický stav i pamäťové schopnosti. Od roku 1966 absolvovali kurzy Silvovej metódy po celom svete milióny ľudí, ktorí sa snažili dosiahnuť „**nekonečné možnosti ľudskej mysle**“ a využiť „**božský potenciál človeka**“.

Regresná a reinkarnačná terapia

Pacienti sú uvedení do hypnotického tranzu, v ktorom si vybavujú zážitky z detstva, perinatálneho štádia či dokonca z minulých životov.

Transpersonálna psychológia

Podstatou je pomocou rôznych techník (viky, hudba, hlboké dýchanie či dokonca droga LSD) navodiť u pacienta tzv. zmenený stav vedomia. Sem možno zaradiť i transpersonálne zážitky blízko smrti (Raymond A. Moody).

e) Metódy okultistických, magických a ezoterických praktík

Mágia

Ide vlastne o všetky druhy **čarodejníctva** – snahy podrobiť si do služby nadprirodzené sily pomocou rôznych **znakov, úkonov a formulí**. Zvyčajne sa delí na **čiernu a bielu** podľa toho, či má za cieľ uškodiť alebo liečiť.

Okultizmus

Patrí sem **astrológia, veštenie, špiritizmus, jasnovidectvo, alchýmia**.

Pyramidológia

Pyramídy skonštruované za určitých podmienok (zachovanie uhlov, pomer základne a výšky = 3,14) dokážu **koncentrovať a transformovať kozmickú energiu**. Takáto energia má schopnosť zvýšiť účinnosť liekov, zmierniť bolesti, ale i odrušiť geopatogénne zóny či škodlivé žiarenie televízora alebo počítača.

Liečba kameňmi

Energetické vyžarovanie kameňov, kryštálov, olejov významne ovplyvňuje ľudské vlastnosti, dokáže i liečiť niektoré choroby.

f) Parapsychologické a psychotronické praktiky

Bioenergia

V 19. storočí sa stále častejšie objavovali ľudia schopní **vnímať alebo vysielat' bioenergiu**. Na tomto základe sa vyvinulo množstvo liečiteľských postupov. Hovorí sa o tzv. **bioenergetickom obale ľudského tela (aura)**, ktorý chráni človeka pred ochorením. Diagnóza sa stanovuje na základe porušenia, resp. farby tohto obalu, ktorý liečiteľ dokáže vidieť.

Senzibili

Ide o ľudí so schopnosťou **mimozmyslového vnímania**. Liečiteľ ich spravidla uspí a pomocou nich diagnostikuje chorobu.

Psychotronika

Psychotronic na základe **mimozmyslového vnímania** stanovuje diagnózu a dokáže ju i liečiť. Častý je i **telepatický prenos energie**. Moderní psychotronici na liečenie využívajú i telefón a televízor.

Magnetizmus

Nazýva sa i **mesmerizmus** podľa objaviteľa Franza Mesmera. Terapeut prikladá ruky na jednotlivé miesta tela a pomocou **zmien v magnetickom vyžarovaní** vyhľadáva nemocné orgány. Samotné liečenie sa deje pomocou **magnetizmu vyžarujúceho cez ruky liečiteľa**.

Prútikárstvo a geopatogénne zóny

Ide o vieru v „**zemské žiarenie**“, ktoré negatívne ovplyvňuje zdravie i psychiku človeka. Zvlášť citliví ľudia ho dokážu zistiť pomocou **prúťikov či kyvadla**. Tieto pomôcky možno využiť i na určenie chorého orgánu, správneho lieku, nájdenie strateného predmetu či osoby, ba i na veštenie.

g) Charizmatické liečiteľstvo

Je založené na **viere v uzdravenie** a dosiahnutie určitého vytýčeného cieľa. Ide o neustále **opakovanie a trvalé „programovanie“ človeka**, aby mu boli neznáme sily a okolnosti naklonené, aby mal dost' síl a vôle pracovať na svojom uzdravení. Dôležitá je teda **silná vôľa a optimizmus**.

h) Metódy ručnej manipulácie

Kineziológia

Na ľudskom tele existujú určité **tlakové body**, ktoré majú priamu súvislosť s vnútornými orgánmi ale i psychikou človeka. Jednotlivé svaly sú spojené **energetickými kanálmi** s mozgom. Podstatou terapie je, že z napätia svalov možno vyčítať, o akú chorobu ide. Úlohou liečiteľa je vhodnou **masážou a pohybmi odblokovať energetické kanály**, aby komunikácia medzi mozgom, orgánmi a svalmi mohla prebiehať bez prekážok a obmedzení.

Metóda jednotného mozgu – One Brain

Je nevyhnutný **súlad medzi ľavou a pravou hemisférou mozgu**. Človek je zdravý, ak sú obe hemisféry v súlade a **dobře komunikujú so svalmi a orgánmi**. Ak sa toto prepojenie zablokuje, je nutná kineziologická liečba.

Chiropraxia

Pod týmto názvom sa skrývajú **najrozličnejšie metódy masáží**, ktoré však môžu mať i náboženské pozadie (napr. reflexné masáže chodidiel majú pôvod v taoizme)

i) Metódy založené na špeciálnom stravovaní

Makrobiotika

Základom je **taoistické učenie o jin a jang**. Niektoré potraviny sú silne jangové, v iných prevažuje jin a zasa iné sú energeticky vyvážené. V makrobiotike neexistujú dobré a zlé jedlá, iba **harmonická alebo disharmonická strava**. Úpravou stravy podľa týchto princípov môže prísť k uzdraveniu človeka. Popri zložení stravy je dôležitý i **„rituál jedenia“** – napríklad čas žuvania potravy.

Vegetariánstvo

Nejde tu iba o jednoduché **zdržovanie sa mäsitého pokrmu**, ale často o **ucelené programy stravovania s vyváženým obsahom živín potrebných pre ľudský organizmus**. Vegetariánstvo môže byť motivované i určitými náboženskými princípmi.

Vegánstvo

Konzumujú **výlučne stravu rastlinného pôvodu**. Na rozdiel od vegetariánov odmietajú i živočíšne produkty ako mlieko a vajcia.

j) Metódy fytoterapie

Klasické bylinkárstvo

Liečiví účinky bylín poznali ľudia už v staroveku, mnoho súčasných liekov je na báze rastlinných extraktov. V porovnaní so syntetickými liekmi majú tieto preparáty **nesporne veľa výhod**. Nebezpečné môžu však byť byliny **v rukách neodborníkov**. Pri nesprávnej diagnostike môžu viesť i rastlinné lieky **k poškodeniu zdravia**.

Okultná fytoterapia

Ide o **čarovanie, magické formuly**, vyhľadávanie správnych liečivých bylín pomocou **kyvadla či postavenia hviezd**.

Antropozofické metódy

Podľa Rudolfa Steinera treba pri príprave liečiv z bylín rešpektovať určité **kozmičné biorytmy** (napr. zber pri určitom postavení planét), rastlinné výťažky spracovávať **pretrepávaním** (ako pri homeopatii), čím liečebný prostriedok **prijíma kozmickú energiu** a zvyšuje sa jeho účinok.

Bachove lieky z kvetov

Dr. Edward Bach vyhládal **38 rôznych rastlín pre 38 duševných stavov** (strach, smútok, neistota...). Účinnosť liekov zisťoval **kladním rúk nad rastliny**, pričom „cítil ich vlastnosti“. Odtrhnuté kvety sa položia **na slnko do čistej vody**, ktorá sa pomocou slnečnej energie **pozitívne nabije**, zriedi alkoholom a plní do fľašiek.

Uviedli sme veľmi stručne základné princípy najpoužívanejších alternatívnych liečiteľských metód bez toho, aby sme sa vyjadrovali k ich prijateľnosti pre kresťana. Po roku 1990 nastal i na Slovensku búrlivý rozvoj alternatívnej medicíny. Stretáme sa so širokou škálou názorov – od nových metód, ktoré ešte veda nedokázala objasniť až po šarlatánstvo a podvod založený na nevedomosti a dôvere ľudí. Najčastejším argumentom je to, že tieto metódy sú účinné.

Čo môže byť **príčinou účinnosti** metód alternatívnej medicíny?

- Nie všetkým uvedeným metódam chýba akékoľvek **racionálne jadro**. Môžu teda byť do určitej miery skutočne účinné (napr. metódy založené na ručných manipulačných technikách, klasická fytoterapia, psychoanalýza a od.).

- Môže ísť o **dodatočný efekt predchádzajúcej alebo paralelnej klasickej liečby**. Zistilo sa, že až 50 % ľudí kombinuje klasickú a alternatívnu liečbu.
- **Prirodzená liečebná schopnosť organizmu** – mnoho chorôb zvládne organizmus samotný bez liečenia. Ľudské telo totiž disponuje úžasnými mechanizmami, ktoré umožňujú samovoľné zvládnutie niektorých, dokonca i vážnych chorôb.
- **„Placebo efekt“** – ide o známy fakt, že človek sa môže uzdraviť i na základe viery, e liek či metóda sú účinné. Toto sugestívne pôsobenie má veľký význam i v klasickej medicíne (dôvera pacienta k lekárovi, lieku, metóde). Na druhej strane je tu veľké nebezpečenstvo zneužitia efektu (napr. podávanie neúčinného fyziologického roztoku za drahé peniaze). Placebo efekt sa využíva i v psychotronike, pri odstraňovaní geopatogénnych zón, liečení pomocou magnetizmu a mnohých ďalších.
- **Duchovná moc** – určití liečitelia neskrývajú fakt, že sú v kontakte so silami z iného sveta, kde pôsobí moc temna. Satan môže spôsobiť i vyliečenie nejakej choroby ako prostriedok na získanie celého človeka. Pochopiteľne je možné i liečenie Božou silou na základe viery v Boha v duchu zásady: **„Lekár lieči, Boh uzdravuje“**.

Na záver si zhrňme v niekoľkých bodoch **stanovisko kresťanskej etiky** k alternatívnej medicíne:

- Z hľadiska vedy je nutné rozlíšiť ešte **nepoznané zákonitosti prírody od šarlatánstva a podvodu**. Snažiť sa zistiť podstatu danej metódy a jej **racionálny základ**, ktorým by bolo možné vysvetliť účinnosť.
- Zásadne je treba **vylúčiť** všetky metódy, ktoré vychádzajú z **mágie, okultizmu, ezoteriky či New Age**. Je to možné zistiť z terminológie, rôznych magických praktík a rituálov.
- Nie je možné prijať žiadne metódy **odporujúce prvému Božiemu prikázaniu** – astrológia, veštenie, snaha o zbožštenie človeka.
- Veľmi starostlivo a opatrne skúmať a posudzovať všetky metódy, ktoré pracujú s **kozmickou energiou či neosobnou silou z vesmíru**. Existencia týchto síl a energie doteraz nebola vedecky dokázaná.
- Všetky metódy a postupy možno i zneužiť. Preto je nutná veľká opatrnosť a **zodpovedný výber liečiteľa**. Zárukou jeho pravosti často nie je ani hlásenie sa ku katolíckemu vierovyznaniu či sväté obrazy a kríže v ordinácii.
- Dôležitým ukazovateľom je i to, či liečenie **neoslabuje vieru pacienta, neoberá ho o vnútorný pokoj a rovnováhu**. Niektoré najmä okultné metódy totiž vedú k podráždenosti, depresiám, postupnej strate hodnotového systému i viery v Boha.
- Nadovšetko kresťan musí **dôverovať v Božiu moc**.

Nikdy nie je totiž možné zabezpečiť si trvalé zdravie a šťastie metódami a postupmi, ktoré sú v rozpore s Božou pravdou a učením Cirkvi !

Použitá a odporúčaná literatúra

1. **Katechizmus katolíckej Cirkvi**, SSV, Trnava 1998
2. PESCHKE, K.H., **Kresťanská etika**, Vyšehrad, Praha 1999
3. SKOBLÍK, J., **Přehled křesťanské etiky**, Karolinum, Praha 1997
4. TONDRA, F., **Morálna teológia I., II.**, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1994
5. SCHOOPYANS, M., **Rozhodnutie pre život**, Serafín, Bratislava 1997
6. JÁN PAVOL II., **Evangelium vitae**, SSV, Trnava 1995
7. **Sociálne encykliky**, SSV, Trnava 1997
8. BOŠMANSKÝ, K., **Človek vo svetle pastorálnej medicíny a medicínskej etiky**, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996
9. PAVOL VI., **Humanae vitae**, SSV, Trnava 1993
10. **O ľudskej láske – výchovné smernice**, SSV, Trnava 1997
11. **O úcte k životu** (Zborník prednášok na medzinárodnej konferencii v roku Prof. ThDr. Štefana Hlaváča), Michalovce 1993
12. JÁN PAVOL II., **Veritatis splendor**, SSV, Trnava 1994
13. RUCKI, Š., **Alternativní medicína – pomoc nebo nebezpečí?**, Návrat domu, Praha 2000
14. **Donum vitae**, Inštrukcia Kongregácie pre vierouku, Rím 1987
15. KOMOROVSKÝ, J., a kol., **Religionistika a náboženská výchova**, Vydavateľstvo F.R. a G., s.r.o., Bratislava 1997
16. **Rozmer** (Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu), Vydáva Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt a Ekumenická rada cirkví v SR, Lúč, Bratislava (<http://www.rozmer.sk>)
17. **O hodnote a postojoch k životu** (Študijný materiál pre vedúcich), eRko Bratislava, 1999
18. RAMÓN, LUCAS, **Bioetika pre všetkých**, SSV, Trnava 2010
19. CEHULOVÁ, E., **Bioetika pre vychovávateľov alebo veda prežitia**, Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2010
20. KUBY, G., **Globálna sexuálna revolúcia**, Lúč, Bratislava 2013

